

Natalija Žižić*

Učitelj Franc Praprotnik, oče mozirskega sadjarstva *The teacher Franc Praprotnik: the father of fruit growing in Mozirje*

Izvleček

Prispevek govori o šolniku in sadjarju Francu Praprotniku (1849–1933), uglednemu predstavniku učiteljstva na prehodu iz 19. v 20. stoletje, ki je v obdobju po gospodarski krizi ter lakoti in pomanjkanju hrane (60. leta 19. stoletja) prepoznal vrednost novih kmetijskih panog, še zlasti umnega sadjarstva. Vsaj za slovenski del Stajerske je bil odločilen pri uvajanju novega gledanja na gojenje sadnih vrst, vzgojil je celo vrsto dobrih kmetovalcev – sadjarjev, v enajstih drevesnicah, ki jih je ustanovil v času svojega službovanja, pa vzgojil čez 50.000 sadik. S tem je pomembno prispeval k velikemu sadjarskemu slovesu, ki ga je mozirski okraj užival v začetku 20. stoletja, ko so se domača jabolka prodajala celo v Turčijo in Egipt, mozirsko sadje pa je dosegalo najvišje tržne cene.

Abstract

The paper discusses the educator and fruit-grower Franc Praprotnik (1849–1933), an eminent representative of the teaching profession at the end of the 19th and beginning of the 20th centuries, who realized the value of the new and nascent agricultural fields in Slovenia following the economic crisis and the ensuing food crisis and famine in the 1860s – particularly fruit-growing. By introducing a new approach to the cultivation of fruit tree sortiments his influence was decisive for the Slovenian part of Styria at the least. He personally educated a large number of good farmers and fruit growers and cultivated over 50,000 seedlings in the eleven tree nurseries he founded during his professional career. His work contributed greatly to the acclaim reaped by the Mozirje region in the field of fruit-growing at the beginning of the 20th century when the apples grown there were marketed as far as Turkey and Egypt, and the fruits grown in the region were sold at top market prices.

Sadjarsko društvo Franca Praprotnika Mozirje

Leta 2003 je bilo v Mozirju ustanovljeno sadjarsko društvo, katerega namen je strokovno povezovanje ljubiteljev sonaravnega sadjarstva na širšem območju Zgornje Savinjske doline ter s pomočjo razstav domačega sadja, predavanj in prikazov praktičnega sadjarstva v različnih sadovnjakih razširiti zavest o pomenu starih kmečkih sadovnjakov kot pomembni sestavini podeželske kulturne dediščine. Pri tem je bila

* Natalija Žižić, univ. dipl. zgodovinarica in sociologinja kulture, sodelavka SŠM, e-pošta: natalijazizic@gmail.com

Logotip Sadjarskega društva Franca Praprotnika Mozirje. (Arhiv Sadjarskega društva Franca Praprotnika Mozirje)



posebna pozornost namenjena zaslužnemu Mozirjanu, uglednemu nadučitelju in najzaslužnejšemu pospeševalcu mozirskega sadjarstva Francu Praprotniku, zato si je društvo, ustanovljeno prav ob 70-letnici Praprotnikove smrti, nadelo njegovo ime: Sadjarsko društvo Franca Praprotnika Mozirje.

Društvo se je skozi leta številčno precej okrepilo – na ustanovnem občnem zboru je štelo 18 članov, v letu 2014 pa že 91 članov. Ves ta čas, torej že več kot desetletje, ostajajo zelo aktivni. Svoje poslanstvo strokovnega izobraževanja uresničujejo z organizacijo letnih sadjarskih ekskurzij,¹ veliko bolj pogosto pa organizirajo društvene dni s prikazi praktičnega sadjarstva ali pa v društvenem sadnem vrtu opravijo tekoča letna opravila (obrezovanje, privezovanje, gnojenje ipd.) ter se lotijo izdelovanja najrazličnejših sadjarskih pripomočkov (kompostnika iz naravnih materialov, visoke grede za potrebe učencev OŠ Mozirje). Predvsem z organizacijo sadjarskih razstav pa zavest o pomenu sadjarstva in še posebej o starih kmečkih visokoraslih sadovnjakih kot vrednoti okoljske in podeželske naravne dediščine širijo tudi med širše prebivalstvo, še zlasti med mlade.²

Ob vsem tem društvo s svojim imenom ohranja in utrjuje spomin na Franca Praprotnika, ki ga imajo Mozirjani za očeta mozirskega sadjarstva, saj se je ob svojem poklicnem delu šolnika in nadučitelja z vsem srcem posvečal pospeševanju razvoja slovenskega in še posebej zgornje savinjskega sadjarstva.

Oris razvoja sadjarstva pri nas

O začetkih sadjarstva, gospodarski panogi, ki se ukvarja z gojenjem sadnega drevja in pridelovanjem sadja,³ lahko pri nas govorimo le v obliki domnev. Tako se med

1 V juniju 2015 so se člani Sadjarskega društva Franca Praprotnika Mozirje odpravili v Vipavsko dolino, kjer so si ogledali nasade zelišč in češenj ter v kraju Brje učni center za predelavo sadja. Oktobra 2014 jih je pot zanesla v Pomurje, kjer so si ogledali razstavo jabolk in hrušk ter se na Goričkem seznanili s proizvodnjo sadnega soka.

2 Sadjarsko društvo Franca Praprotnika Mozirje, <http://www.sadfp-mozirje.si/> (dostop september 2015).

3 SSKJ, 2014: 469.



Obsežni vrtovi, obdani s sadovnjakom, grad Kacenštajn ali begunjski grad, Valvasorjeva upodobitev iz leta 1679. (Internetni vir: http://www.wikiwand.com/sl/Grad_Kacenštajn, dostop september 2015)

drugim domneva, da je bila najstarejša gojena sadna vrsta na območju alpskih dežel jablana, ki naj bi se pojavila že v mlajši kameni dobi. Še pred prihodom Rimljanov so v naših krajih poznali veliko divjih sadnih dreves, predvsem jablan in hrušk, plemenite sorte tega sadja in še nekaj drugih sadnih vrst (marelice, breskve, oljke, smokve idr.) pa so vpeljali Rimljani. Slovani so se z gojenimi vrstami sadja seznanili šele ob prihodu v novo domovino, dotlej so poznali le divje oziroma nežlahtne vrste sadnega drevja. Novo, višjo raven je panoga dosegla v srednjem veku pod okriljem samostanov, kjer so redovniška pravila prepovedovala uživanje mesnih jedi, k dovoljeni rastlinski hrani pa je sodilo tudi sadje. Poleg samostanskih so se pojavljali tudi graščinski sadovnjaki, ki so prav tako pripomogli k napredku sadjarstva. Sadje se je največkrat jedlo kot poobedek, samostojno ali z dodatki; prevladovalo je sveže in kuhano sadje, uspešno pa so ga tudi shranjevali.⁴ Iz 16. stoletja so ohranjeni zapisi o uživanju svežega in suhega sadja med mestnimi prebivalci, ki so se s sadjem oskrbovali na živilskih sejmih in trgih, stoletje pozneje pa je o sadjarstvu pri nas spregovoril Janez Vajkard Valvasor, ki je s Slavo vojvodine Kranjske podal prvi pomološki opis starih sadnih sort na Slovenskem. V 18. stoletju je začela sadjarstvu pozornost posvečati tudi država, a prvi poskusi so bili dokaj skromni. Tako je na primer Marija Terezija med drugim vpeljala zasajanje sadnega drevja ob cestah, domnevno zato, da bi imeli popotniki dovolj hrane. Izrazite je država na to področje posegle po uveljavitvi fiziokratskih načel in po ustanovitvi kme-

⁴ V popotnih dnevnikih oglejskega kanclerja Santonina lahko preberemo, da je pisec leta 1487 pri kartuzijanih v Žičah jedel leto dni stara jabolka. (Sketelj, 1998: 10)

tijskih družb. V času Jožefa II. je skrbela za širjenje te dejavnosti med podložniki in sprejela vrsto ukrepov in ugodnosti,⁵ a kljub tovrstnim prizadevanjem večjih uspehov ni bilo – predvsem zaradi pomanjkanja ustreznega izobraževanja in ustrezne strokovne literature je sadjarstvo do konca 18. stoletja in deloma še v prvi polovici 19. stoletja napredovalo le v količini pridelka, ne pa tudi kakovostno.⁶

Pospeševanje sadjarstva in vloga duhovščine ter učiteljev

Novo obdobje v razvoju sadjarstva je pri nas nastopilo v drugi polovici 19. stoletja, ko so bili postavljeni temelji umnega sadjarstva. Navadno se med temeljne vzroke za pospeševanje ne le sadjarstva v tem obdobju, temveč kmetijstva na sploh, šteje meščansko revolucijo (1848), gospodarsko krizo ter lakoto in pomanjkanje hrane (60. leta 19. stoletja). Če je še nekaj desetletij pred tem država kazala nekaj zanimanja za sadjarstvo, je le-to sredi stoletja skoraj zamrlo. Odslej je bilo sadjarstvo odvisno predvsem od prizadevanj posameznikov, ki so ustanavljali drevesnice ali kako drugače vplivali na razvoj sadjarstva. Med njimi so prevladovali duhovniki in učitelji, ki naj bi z dobrim zgledom spodbujali boljše sadjarstvo med kmečkim prebivalstvom.⁷

Veliko zaslug za uveljavitev sadjarstva so imeli tisti duhovniki, ki so pri župniških uredili drevesnice in sadovnjake, kmetje pa so jih potem posnemali. Številni med njimi so sofaranom tudi teoretično in praktično pomagali, pridigali so o umnem sadjarstvu in na različne načine spodbujali uspešno sadjarsko delo. Med njimi gre omeniti predvsem Franca Pirca, župnika v Pečah pri Moravčah in v Podbrezju, ki se je zavzemal za to, da bi se sadjarstvu priznalo enakopraven položaj z drugimi kmetijskimi panogami. Na posestvu v Pečah je v obdobju desetih let posadil številna jabolka, hruške in orehe ter cepil nad 700 različnih jabolčnih in hruškovih sort, cepiče pa brezplačno razdeljeval kmetom v svoji župniji in zunaj nje. Po selitvi v Podbrezje je tam zasadil velike drevesnice, iz katerih je na leto oddal do 8000 drevesc in tako zalagal Kranjsko, Goriško in Koroško. Ko se je leta 1834 potegoval za učitelja kmetijstva in naravoslovja na ljubljanskem liceju, ga je policija hvalila, da je nabavil že nad 130.000 divjakov za cepitev in da je cepljena drevesa oddajal po zelo nizkih cenah, še več pa zastonj. Zato ne preseneča, da se ga je kmalu prijelo ime »oče umne sadjereje«.⁸

Po Pirčevem odhodu v Ameriko je vodilno vlogo sadjarja in drevesničarja na Kranjskem prevzel preddvorski kaplan Lovrenc Pintar, ki je vodil drevesnico z več kot tristo sortami sadnega drevja.⁹ Za pospeševanje sadjarstva na Notranjskem pa je

5 Država je prenehala pobirati desetino od sadja, ponekod je ukinila vsa bremena na sadno drevje, predpisala je obvezna poročila o poljedelstvu, ki so vsebovala tudi podatke o sadjarstvu ipd.

6 Sketelj, 1998: 9–12.

7 Prav tam, str. 15.

8 SBL (Franc Pirc).

9 Sketelj, 1998: 18.

bil zaslužen predvsem trnovski kaplan in pozneje premski vikar ter župnik v Jelšanah Peter Aleš. Zavzemal se je za razvoj živinoreje, čebelarstva in svilogojstva, predvsem pa sadjarstva v Brkinih. Na Premu in v Jelšanah je ustanovil drevesnici, ki sta bili med prvimi v tem delu slovenskega ozemlja.¹⁰

Na tem mestu bi se lahko zdelo, da je bila Štajerska v smislu odločilnih spodbud na področju sadjarstva nekoliko izvzeta. Temu seveda ni tako, le vodilno vlogo pri pospeševanju sadjarstva so tu prevzeli učitelji. Omeniti gre vsaj Petra Musija, ki se je vsa leta svojega učiteljevanja v Šoštanju zavzemal za razvoj sadjarstva, poleg številnih drugih del pa napisal tudi knjigo *Kratek pouk o sadjereji posebno za šolsko mladino* (1854). Prav tako na Štajerskem, natančneje v Limbušu, je v 20. in 30. letih 19. stoletja učiteljeval Janez Cvek, ki je v prepričanju, da ni dovolj, če se sadno drevje le v nekoliko boljso zemljo zasadi, medtem ko bo za ostalo poskrbela narava, zasnoval obsežno drevesnico, v kateri je vzrejal mlada drevesca ter o sadjereji poučeval svoje učence.¹¹

Končno pa je potrebno nameniti besedo tudi učitelju in sadjarju Francu Praprotniku, ki je ustanavljal drevesnice, kjerkoli je učiteljeval, tam vzgajal za tiste kraje primerne sorte zlasti jablan in hrušk ter na ta način razširil sadjarstvo po vsej Dravski, Zgornji Savinjski ter Saleški dolini.

Življenjska pot Franca Praprotnika

Franc Praprotnik se je rodil leta 1849 v Št. Andražu pod Goro Oljko kot najstarejši otrok v družini. Ljudsko šolo je obiskoval v Šmartnem ob Paki in v Celju, šolanje nadaljeval na celjski gimnaziji, kjer je leta 1870 z odliko maturiral, nato pa se je na željo staršev in kljub lastnim pomislekom vpisal na bogoslovni študij v Mariboru.

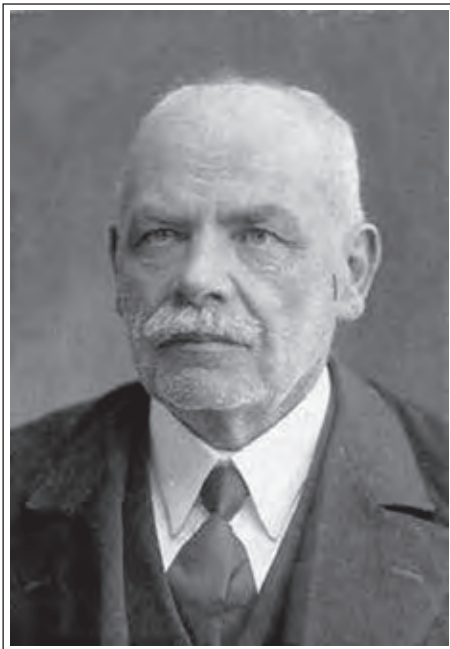
V času študija se je mladi Franc močno spremenil. Prej vedno vesel, sproščen in družaben, je zdaj postajal vse bolj otožen in zamišljen. Razlog za to so bile vedno slabše razmere doma. Domačija je začela propadati in končno so jo morali oddati, otroci pa so morali oditi po svetu. Franca je ta nesreča tako prizadela, da je leta 1873 izstopil iz bogoslovja, se vpisal na mariborsko učiteljsko in ga leto pozneje z državno podporo končal. Čeprav je bil odličen učenec in materialno preskrbljen, saj je že v tem času poučeval otroke zasebno, se ni vpisal na vseučiteljsko, ker se je hotel čim prej osamosvojiti in dobiti delo.

Učiteljsko službo je nastopil avgusta 1874 kot podučitelj v Selnici ob Dravi, bil v času med 1876 in 1881 definitivni učitelj v Limbušu, nato pa je postal nadučitelj pri Devici Mariji v Puščavi. Selil se je še enkrat, leta 1889, ko je dobil mesto nadučitelja na takrat še dvorazredni ljudski šoli v Mozirju. Tam je ostal v službi kar 26 let in njegova

10 SBL (Peter Aleš).

11 Praprotnik, 1880: 184–185.

zasluga je, da se je šola v tem času razširila v štirirazrednico. Leta 1915 se je po več kot štiridesetih letih službovanja upokojil. Zavrnil je mesto šolskega nadzornika za celjski okraj in se raje posvetil skrbi za svojo zemljo. S prihranki je namreč že leta 1896 kupil dotrajano posestvo na Brezju, Režekovo domačijo, in leto pozneje tam pričel graditi novo hišo, saj je bila stara v zelo slabem stanju. Seveda je na posestvu že prvo leto zasadil tudi nekaj dreves, ki jih je bilo vsako leto več. Pozneje je kupil še nekaj zemljišča: leta 1898 gozd v Čelah, leta 1904 manjšo njivo ob Mozirnici, leta 1908 posestev ob cerkvi Sv. Radegunde, ki ga je prav tako zasadil z drevjem, leta 1910 pa še gozdno parcelo v Lokah. Poleg tega mu je ob delitvi nekdanjega trškega pašnika pripadla še majhna njiva, tako da je imel potem vsega zemljišča približno za 8 ha. Na njem je zelo dejavno preživel še nadaljnjih osemnajst let.¹²



*Učitelj in sadjar Franc Praprotnik.
(Arhiv Sadjarskega društva Franca
Praprotnika Mozirje)*

Praprotnikovo umno sadjarstvo na šolskem vrtu

V Praprotniku je veselje do sadjarstva že v rani mladosti vzbudila njegova mati, ki mu je kazala, kako se cepijo drevesa. Ko je hodil v Celju v šolo, si je lahko pri hiši, v kateri je stanoval, uredil majhno gredico, v katero je zasadil nekaj cepljenih divjakov. Veliko zaslug za poglobitev znanja o sadjarstvu pa je imel tudi njegov profesor in razrednik Hlušček, ki je imel na mestu, kjer je danes mestni park, majhno drevesnico. Praprotnik je večkrat stal pri njenem plotu in opazoval, kaj dela profesor. Ta je opazil dijakovo zanimanje, zato ga je povabil k sebi na vrt. Poslej je Praprotnik pogosto zahajal v drevesnico in profesorju pomagal vzgajati mlada drevesa. Tudi na mariborskem učiteljskišču je pogosto zahajal v tamkajšnjo sadjarsko in vinarsko šolo z veliko drevesnico. Njen ravnatelj Goethe ga je vselej z veseljem sprejel in mu omogočil poglobljanje znanja o vzgoji sadnega drevja.

Tako ne preseneča, da je že v prvem kraju, kjer je nastopil mesto učitelja, v Selnici ob Dravi, skrb namenil tudi ureditvi male drevesnice. Prva drevesa je posadil kar

¹² SBL (Praprotnik, Franc); Marovt, Kanjir (mentor.), 2003: 3, 6–7; Venek, 2013: 10–11.



*Fran Praprotnik poučuje mozirsko mladež v sadovnjaku.
(Arhiv Sadjarskega društva Franca Praprotnika Mozirje)*

na vrtu tamkajšnjega nadučitelja, kjer je nemudoma pričel s poukom sadjarstva. V prepričanju, da je treba vzbuditi veselje do sadjarstva, nato pa nanj ljudi tudi praktično privajati, je iskal možnosti, kako urediti večji šolski vrt. Ker primerne zemljišča za nakup niso našli, je precejšen del svojega vrta odstopil načelnik krajevnega šolskega sveta in tam je spomladi 1876 Praprotnik uredil precej veliko drevesnico.

Tega leta se je preselil v Limbuš, kjer se je prav tako posvetil vzgoji sadnega drevja. Spoprijateljil se je s tamkajšnjima župnikom in kaplanom in skupaj so širili zamisel o umnem sadjarstvu. V petih letih, ki jih je preživel v Limbušu, je skrbel za velik šolski vrt, kjer je ves čas zavzeto praktično poučeval. Zaradi predanega dela ga je obiskal tudi tedanji okrajni glavar Fran Attems in ga nadvse pohvalil.

Zgodba se je ponovila, ko je postal leta 1881 nadučitelj pri Devici Mariji v Puščavi. Že jeseni tega leta je v bližini šole zasadil šolski vrt, poleg njega pa uredil tri obsežne drevesnice, kjer je vzgajal drevesa za domačo in sosednje župnije. Uspehi Praprotnikovega delovanja v Puščavi so bili izjemni. Za sadjarstvo je navdušil številne krajanje; celo otroci so si doma urejali male drevesnice. Eden izmed njih, Peter Korman, je imel kasneje drevesnico, v kateri je vzgojil najmanj 300.000 sadik sadnega drevja. Drugi Praprotnikov učenec, pozneje nadučitelj v Ribnici na Pohorju Franc Witzmann, pa je o Praprotnikovi drevesnici zapisal naslednje:

»Drevesnica je bila polna tablic z reki in pregovori o sadjarstvu. Vse te tablice si je privedil Praprotnik sam. V prostem času pred poukom in po pouku ter po četrčkih je imel vedno delo z oljnatimi barvami, belil tablice in delal napise. Tudi sprehajal se je najrajši po vrtu in imel vedno z njim kaj opraviti. Zanimanje otrok do sadjarstva je vnel s tem, da je moral vsak izmed večjih cepiti in vsaditi eno drevesce sam. Praprotnik pa je imel

*pripravljeno tablico z imenom otroka ter jo je privezal na vsajeno drevesce. Tako ni bilo nobene zmote, vsak je vedel, katero drevesce je njegovo.*¹³

Praprotniku se je v tem času dokončno izoblikovalo prepričanje o izjemnem pomenu, ki ga ima sadjarstvo pri vzgoji mladine in izboljšanju gmotnega položaja slovenskega kmeta. V šolsko kroniko je leta 1884 zapisal:

»O koristi šolskega vrta, kakor o nja imenitnosti v bistrenje uma, blaženje srca in ukrepljenje volje mi pač ni treba govoriti, saj ga menda ni, ki bi o tem dvomil. Sadjereja obeta naši deželi mnogo dobička, zato bi bilo želeti, da bi jo ljudski učitelji z vso gorečnostjo gojili, kajti je ta pot skoraj edini in najboljši, po katerem je mogoče sadjerejo prav razširiti in povzdigniti.«¹⁴

Še zadnjič se je selil leta 1889, ko je prišel kot nadučitelj v Mozirje. Po prihodu se je takoj posvetil tudi sadjarstvu, za katerega tedaj med ljudmi ni bilo veliko zanimanja. Čeprav je bila ena njegovih nalog nadučitelja tudi čim prej urediti vsaj povprečen šolski vrt, mu kljub prizadevanjem ni uspelo pridobiti ustreznega zemljišča. Zato je na svoje stroške uredil precej veliko drevesnico na šolski njivi, v kateri je kmalu vzgojil lepo število dreves in ki mu je služila za poučevanje otrok v sadjarstvu. Ko je kupil posest na Brezju, je tudi tam uredil veliko drevesnico, tej pa je po dveh letih sledila še ena. Šele po petnajstih letih je krajevni šolski svet kupil primerno zemljišče za šolski vrt, iz katerega so dobivali otroci leto za letom več sto dreves brezplačno, da so jih potem posadili na svojih domovih.¹⁵

Pisec in zbiralec ljudskega slovstva

Praprotnik se je zavedal, da je treba zanimanje za sadjarstvo gojiti na najrazličnejše načine, s shodi, predavanji, članki v časopisju in sadjarskimi razstavami. Že za časa njegovega službovanja pri Devici Mariji v Puščavi je bilo ustanovljeno sadjarsko društvo za mariborski okraj, v katerega odboru je deloval tudi sam. To društvo je leta 1884 v Mariboru priredilo prvo sadjarsko razstavo na Štajerskem. Pet let kasneje je Praprotnik sodeloval še pri organizaciji sadjarske razstave v Celju, ob tej priložnosti pa je imel v Narodnem domu tudi govor. V naslednjih letih je sam organiziral več razstav v Mozirju, vodil pa je tudi sadjarske tečaje.

Že v mladosti se je tudi posvečal pisanju. V raznih listih je objavil vrsto spisov raznolike vsebine. Še kot dijak je sodeloval pri izdajanju lista Mravljica, v obdobju med 1877 in 1890 je v Slovenskem gospodarju objavil veliko spisov kmetijske vsebine, s pretežno sadjarskimi vsebinami je sodeloval pri Slovenskem učitelju, veliko člankov pa je objavil tudi v prvih letnikih Popotnika.

13 Marovt, Kanjir (mentor.), 2003: 8.

14 Praprotnik, 1884: 15.

15 Marovt, Kanjir (mentor.), 2003: 4–8; Venek, 2013: 10–11.

Ukvarjal se je tudi z zapisovanjem ljudskih pesmi in pripovedi. Še kot dijak v Celju je sestavil obsežno zbirko slovenskih ljudskih pesmi večinoma vojaške vsebine, pozneje je organiziral zbiranje ljudskih pesmi, ki jih je izročil dr. Karlu Štreklju, izdala pa jih je Slovenska Matica. Za Frana Erjavca je zbiral rastlinska imena, veliko besed je zbral za Pleteršnikov Slovensko-nemški slovar, sestavil pa je tudi zbirko slovenskih imen za sadno drevje, ki jo je po njegovi smrti prevzela Slovenska Matica.¹⁶

Za svoje delo je prejel več odlikovanj in priznanj, med njimi zlato kolajno kralja Aleksandra, ob svoji osemdesetletnici pa je bil imenovan za častnega občana Mozirja.

* * *

Ocenjuje se, da je Praprotnik v času svojega službovanja v 11 drevesnicah, ki jih je zasnoval, vzgojil več deset tisoč dreves in tako razširil sadjarstvo po vsej Zgornji Savinjski ter Saleški dolini, poprej pa tudi srednji Dravski dolini. Umno je vzgojil številne za te kraje primerne sorte in po omenjenih dolinah razširil med jablanami bobovec, kanadko, mošanco, Baumannovo reneto, Bleimheimko, londonski peping, med hruškami-moštnicami ozimko, med žlahtnimi pa Williamovko, Blumenbachovko in pastorko.¹⁷

»In ako je res, kar pesnik pravi, da vsak truden človek, spravljajoč se k večnemu počitku, rad zapusti križ, ki nosi njegovo ime, koliko srečnejši je potem učitelj, ki si je za svojega življenja brez števila spominkov postavil, ki ob bližajoči se smrtni uri še enkrat v duhu prehodi griče in doline, okinčane se sadnim drevjem, katero bode še poznim potomcem o njegovi plemenitosti in velikodušnosti pričevalo.«¹⁸

Franc Praprotnik

16 Marovt, Kanjir (mentor.), 2003: 9–12; Venek, 2013: 12.

17 SBL (Praprotnik, Franc).

18 Praprotnik, Franc, Imenitnost šolskih vrtov v etičnem oziru, v: Popotnik, 1883 (10. 1.), št. 1, str. 7.

Viri in literatura

- Anonimno. 1929. 80 letnica uglednega šolnika in sadjarja. V: *Slovenec: političen list za slovenski narod* (27. 1. 1929), št. 27, str. 4.
- F. K. 1892. Naše šolsko vrtnarstvo. V: *Popotnik: glasilo »Zaveze slovenskih učiteljskih društev«* (10. 4. 1892), št. 7, str. 104–106.
- Marovt, Judita. Kanjir, Rozika (mentorici). 2003. *Fran Praprotnik – oče sadjarstva*. Raziskovalna naloga učencev turističnega krožka OŠ Mozirje. Mozirje.
- Praprotnik, Franc. 1880. Janez Cvek. Životopisna črtica. V: *Popotnik: list za šolo in dom* (25. 6. 1880), št. 12, str. 184–185.
- Praprotnik, Franc. 1883. Imenitnost šolskih vrtov v etičnem oziru. V: *Popotnik: list za šolo in dom* (10. 1. 1883, 25. 1. 1883), št. 1, št. 2, str. 5–7, str. 21–23.
- Praprotnik, Fran. 1884. *Kronika ljudske učilnice pri D. Mariji v Puščavi*. Maribor.
- Sketelj, Polona. 1998. *Več od zlata in srebra nam sadno drevje da ... Slovenska razstava sadja 1998*. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej.
- Venek, Anton. 2013. Življenje in delo Franca Praprotnika. Kratka biografija. V: *Sadjarsko društvo Franca Praprotnika Mozirje. 10 let*, Alojz Plaznik, ur. Mozirje.
- Videčnik, Aleksander. 2013. Umna sadjereja. V: *Sadjarsko društvo Franca Praprotnika Mozirje. 10 let*, Alojz Plaznik, ur. Mozirje.
- Weiss, Perer. 1983. Franc Praprotnik (1849–1933). V: *Savinjske novice*, leto 15 (1983), št. 7, str. 8.
- Peter Aleš (geslo). Slovenska biografija. <http://www.slovenska-biografija.si/> (dostop september 2015)
- Franc Pirc (geslo). Slovenska biografija. <http://www.slovenska-biografija.si/> (dostop september 2015)
- Franco Praprotnik (geslo). Slovenska biografija. <http://www.slovenska-biografija.si/> (dostop september 2015)
- Sadjarsko društvo Franca Praprotnika Mozirje, <http://www.sadfp-mozirje.si/> (dostop september 2015).

Summary

The teacher Franc Praprotnik: the father of fruit-growing in Mozirje

Natalija Žižić

In 2003, a fruit-growers' association was founded in Mozirje, whose aim was to bring together on a professional platform all the supporters of sustainable and ecological fruit-growing from the broader Upper Savinja Valley area. Its aim is to spread awareness of the importance of the old small farmers' orchards as an integral element of our rural cultural heritage by means of exhibitions of domestic fruit, lectures and courses in and demonstrations of the practical skills of fruit growing employed in various orchards. At its founding, particular emphasis was placed on the life and work of a deserving inhabitant of Mozirje – the eminent headteacher Franc Praprotnik, whose efforts were crucial in furthering the field of fruit growing in this area. This is also why the Association was founded precisely on the 70th anniversary of Mr. Praprotnik's passing and proudly carries his name: the Franc Praprotnik Fruit Growers' Association of Mozirje.

Franc Praprotnik began his career as a teacher in 1874 in Selnica ob Dravi, continued it in Limbuš and in 1881 was appointed headteacher at the school of Device Marije in Puščava. After eight years, he moved to Mozirje, where he worked until his retirement as headteacher in 1915, after which he lived on his property in Brezje by Mozirje until his passing in 1933.

As a pedagogue, he laid great store on clarity and creative writing skills in his lessons and considered the latter the best tool for mastery of one's native language. A very capable organiser, he was active in the Slovene Teachers' Association, and the teachers' associations for the Maribor area and the region of Gornji Grad, encouraging the teachers as a committee member and lecturer to write local chronicles, compile collections of folk literature, and to facilitate the development of fruit growing in their areas. A prolific writer himself, he contributed actively to the magazine Popotnik (The Traveller), particularly in its early years, and organized the compilation of folk songs for the Slovenian Literary Society. In addition to this he invented Slovene names for fruit tree varieties, helped Fran Erjavec compile a collection of Slovene plant names and contributed numerous word entries to Pleteršnik's Slovene-German Dictionary.

His most important contribution however was in the field of fruit growing. Convinced that Slovene farmers could increase their yields significantly with a sensible and scientific approach to fruit growing and thus ease their lives at least a little, he stressed that it was necessary to first foster a love of fruit growing and then imbue people with the practical skills of the art. He encouraged interest in the field through lectures and essays and above all through the local and regional exhibitions he helped organize. Wherever he taught, he established tree nurseries, where he produced cultivars suited to the region - particularly apple and pear trees - and is credited with spreading fruit growing throughout the entire Drava, Upper Savinja and Saleška valley regions.